

УДК 372.461:81'233

Н. С. БОРОДІНА, К. І. КУРІЙЧУК

м. Миколаїв

bgdg374@gmail.com, kuriychuk@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПУНКТУАЦІЇ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

Пунктуація є основою для текстотворення, слугує засобом вираження думок, почуттів та емоцій. Тому знання її основ – необхідний компонент шкільної мовної освіти. Стаття присвячена розгляду особливостей застосування інноваційних технологій на уроках пунктуації української мови в основній школі. Обґрунтувавши роль інноваційного навчання у формуванні та розвитку мовної особистості учнів, автори стверджують, що процес формування пунктуаційних умінь і навичок учнів буде більш ефективним, якщо активно запроваджувати в навчальний процес проектну технологію, проблемні завдання, мультимедійні презентації, елементи інтегрованої технології, інтерактивні методи і прийоми навчання, зокрема різні види дидактичних ігор та метод кейсу тощо.

Ключові слова: пунктуація, інтерактивні технології, проектне навчання, інтерактивне навчання, інтегроване навчання, метод «кейс», навчальна гра.

Навчання української мови в сучасній загальноосвітній школі має бути спрямоване на те, щоб сформувати мовну особистість, яка вільно володіє засобами мови в будь-якій мовленнєвій ситуації, аргументовано висловлює свої думки, дотримується правил мовленнєвого етикету. Постає необхідність удосконалення технології уроку мови, методів і засобів навчання, надання пріоритету комунікативно-діяльнісному й функціонально-стилістичному підходам до вивчення мовних явищ як підґрунтя для свідомої, осмисленої роботи над формуванням в учнів мовленнєвих умінь і навичок. При цьому має бути забезпечене свідоме ставлення учнів до вивчення мови, зокрема пунктуації як одного із засобів інтонаційного оформлення усного мовлення на письмі. Програма з української мови зазначає, що виховання грамотної та здібної особистості є головною метою вивчення української мови в школі. Неабияке значення у становленні активної, різнобічно розвиненої, творчої індивідуальності має цілеспрямоване формування пізнавальної та творчої самостійності учнів, оскільки справжній набуток особистості – це багаж знань, умінь, переживань, досвіду, які вона нагромадила в ході власної самостійної діяльності. Сформувати всебічно розвинену, культурно багату, творчу мовну особистість – одне з провідних завдань сучасної мовної освіти.

Оволодіння пунктуацією є важливим етапом роботи з формування правописної гра-

мотності учнів, однак аналіз практики навчання пунктуації в загальноосвітній школі дає підстави говорити про недостатність використання резервів підвищення рівня досягнень учнів. Аналіз надбань вітчизняної лінгводидактики в галузі навчання пунктуації засвідчує, що на сучасному етапі шкільної мовної освіти вони не повною мірою враховують зміни в меті, завданнях і умовах вивчення мови, особливості сучасних підходів, інноваційних форм і методів навчання. Підручники й посібники з методики навчання рідної мови (О. Біляєва, О. Глазової, І. Олійника, М. Пентилюк, С. Єрмоленко) окреслюють загальні питання навчання пунктуації, однак проблема формування пунктуаційних умінь і навичок учнів основної школи з позиції сучасних інноваційних підходів до шкільної мовної освіти ще достатньо не розглянуто. Актуальність обраної теми зумовлена важливістю підвищення ефективності шкільного вивчення пунктуації, зокрема шляхом застосування інноваційних методів та прийомів навчання в основній школі, а також недостатнім вивченням цієї проблеми, оскільки питання навчання пунктуації засобами інноваційних технологій в українській лінгводидактиці не було предметом глибокого наукового дослідження.

Проблеми підвищення ефективності навчання пунктуації, запровадження інноваційних технологій на уроках української мови перебувають у полі зору таких учених-

методистів, як З. Бакум, М. Вашуленко, О. Голуб, О. Горошкіна, С. Караман, О. Кучерук, Л. Мацько, М. Пентилюк, О. Семенов, І. Хом'як, Г. Шелехова та ін., які здійснюють свої наукові пошуки в напрямі вирішення питань, пов'язаних з підвищенням пунктуаційної грамотності учнів основної та старшої школи. Метою статті є виділити основні інноваційні технології мовної освіти, що забезпечуватимуть оптимізацію процесу формування пунктуаційної грамотності учнів на уроках української мови в основній школі.

Інноваційні технології – це цілеспрямований набір методів, прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до отримання результатів. Метою освітніх інновацій є формування творчої, компетентної особистості. У сучасній освіті реалізуються інновації в змісті освіти (державні стандарти, закони тощо) та в освітніх технологіях (дистанційна, диференційована та ін.) [7, 58]. На уроках пунктуації української мови доцільним буде впровадження таких технологій, які забезпечуватимуть оптимізацію процесу формування мовної особистості учнів, а значить і формування в них цілого комплексу компетентностей: мовної, мовленнєвої, комунікативної тощо. Зокрема, до таких технологій відносимо педагогічне проектування, інтерактивне, інтегроване та проблемне навчання мови.

Ефективним інноваційним засобом навчання мови є технологія проектування, що передбачає формування таких умов навчального процесу, за яких його результатом стане здобуття власного досвіду проектною діяльністю кожним учнем. Проектна діяльність формує у вихованців комплекс важливих умінь: виділяти проблеми, визначати цілі й планувати зміст діяльності, проводити наукові дослідження та застосовувати їх на практиці.

Проект – це продукт, що презентується учнем (чи групою учнів) за наслідками самостійної творчо-пошукової роботи та має різноманітні види: лінгвістичні, культурологічні, групові, міжпредметні, інтерактивні, креативні [7, 72]. Використання проектною технології є ефективним у вивченні пунктуації, завданням якої є точніше висловити на письмі відповідні

думки, за можливості ближче до живої мови, передати нюанси, нарешті, полегшити сприймання написаного, тим, хто читатиме. Пунктуація – система розділових знаків, що використовується в писемному мовленні [4, 238].

Проектна технологія учителями-словесниками визначається як одна з ефективних: а) у процесі формування мовної особистості учнів, залучення їх до традицій та скарбів народу, його етнокультури та історії; б) під час розвитку лінгвістичного світогляду школярів, збагачення активного та пасивного словника, а також становлення творчої й активної позиції щодо соціальних процесів, які відбуваються в суспільстві [5, 94].

Вихідним у кожному висловленні є його зміст, який має граматичне та інтонаційне оформлення. Уміння розрізняти типи речень, знаходити граматичні зв'язки слів у реченні, визначати структурні елементи – ось що є надійною опорою для опанування пунктуації. Упровадження проектною технологій під час вивчення пунктуації сприятимуть ефективному засвоєнню системи розділових знаків та передачі їх на письмі. Наприклад, з метою узагальнення та систематизації вивченого пунктуаційного матеріалу учням 9-го класу можна запропонувати підготувати різноманітну систему завдань для перевірки рівня володіння вивченими пунктограмами. Такий проект сприятиме розвитку творчих здібностей учнів, розвитку в них навичок контролю та самоконтролю, більш глибокому усвідомленню практичного значення навчального матеріалу з пунктуації.

На уроці вивчення нового матеріалу з пунктуації доречним буде використання мультимедійної презентації, оскільки унаочнення пунктуаційних правил полегшує їх сприйняття, стимулює пам'ять, зосереджує увагу. Такі уроки можуть містити різноманітний ілюстративний матеріал, що систематизує та узагальнює вивчене. Вчитель-словесник може запропонувати учням різного роду таблиці, схеми, вправи, завдання, алгоритми для ознайомлення. Крім того, самостійна підготовка учнями мультимедійних тематичних презентацій теж є різновидом проектного навчання. Зацікавити учнів новою темою можна, якщо постійно наголошувати на її зв'язку з жит-

тям, вказуючи на практичне значення засвоєння конкретної теми для щоденного спілкування українською мовою.

Важливого значення в учительській практиці відводиться засобам інтерактивного навчання. «Інтерактивний» (від англ. «inter» – взаємний і «act» – діяти) – здатний до взаємодії, діалогу. «Сутність інтерактивного навчання, – стверджують Н. Побірченко та Г. Коберник, – полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів; учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання» [7, 88]. Інтерактивність у навчанні можна пояснити як здатність до активної взаємодії між учителем та учнем. Використання сучасних технологій інтерактивного навчання значною мірою підвищує ефективність навчального процесу, сприяє високому інтелектуальному розвитку учнів, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, можливістю думати, творити.

До сучасних інтерактивних технологій відносять роботу в парах, в малих групах, діалог, спільний проект та пошук інформації і т.д. Інтерактивна технологія передбачає також використання ігрових та неігрових методів навчання. У практиці усного спілкування чільне місце посідає гра. Гра є активним методом навчання 5–7 класів, так як вона охоплює всіх учнів у класі, ураховує їх вікові особливості, стимулює до спілкування та зацікавлює своєю формою проведення.

У процесі вивчення пунктуації доцільним є використання рольових, ситуативних, дидактичних ігор та ігор-вправ. Наприклад, учням 5-го класу можна запропонувати завдання такого типу:

1. У реченні зник розділовий знак: *Квітень у нашому місті чарівна пора.* Який розділовий знак повинен стояти? Чому?
2. У реченні *Вихована дитина, нагорода для батьків* Незнайко поставив кому. Який розділовий знак треба ставити в цьому реченні? Чому?
3. Загубилися між словами в реченні тире і кома: *«Батьківщина – наша мати – воля, стяг.»* Де повинно стояти тире, а де – кома? Чому?

До неігрових методів належать аналіз конкретних ситуацій, імітаційні вправи та тренінги, які налаштовують учнів на спілкування. Останнім часом особливого поширен-

ня в шкільній практиці набув так званий метод «кейс», який ґрунтується на концепції розвитку розумових здібностей учнів і спрямований на розвиток творчого мислення. Учням пропонують осмислити життєву ситуацію, опис якої відображає якусь практичну проблему та актуалізує комплекс знань, який необхідно засвоїти під час розв'язання мовної проблеми. Наприклад, п'ятикласники можуть отримати таке завдання: Уяви, що Незнайко надіслав лист Діду Морозу, але забув розставити в ньому розділові знаки. Як ти гадаєш, чи отримає він омріяну іграшку? Допоможи нашому герою та розстав розділові знаки так, щоб Дід Мороз зрозумів бажання Незнайка.

Любий Дід Мороз я з нетерпінням чекаю на новорічні свята так що чекати не можу більше цілий рік я намагався бути добрим старанним так мені мама радила подаруй мені робота ні краще машину на пульті керування

Подібні завдання нададуть змогу не тільки перевірити засвоєння пунктуаційних знаків, а передусім розвиватимуть мотивацію учнів, оскільки практично ілюструватимуть значення розділових знаків для передачі та розуміння думки.

До інноваційних методів навчання належить технологія інтегрованого навчання, суть якої полягає в тому, що вчитель об'єднує свій навчальний предмет з іншими. Оскільки пунктуація є фундаментним матеріалом для текстотворення, ефективними засобами є різноманітні міжпредметні зв'язки з історією, етикою, математикою, літературою, географією, риторикою, живописом, музикою тощо, які сприяють глибшому сприйманню та осмисленню вивченого поняття або явища. За допомогою системного вивчення суміжних дисциплін здійснюється особистісно зорієнтований підхід до навчання, тому учень сам у змозі обирати «опорні» знання з різних предметів з максимальною орієнтацією на суб'єктивний досвід, що склався в нього під впливом як попереднього навчання, так і широкої взаємодії з навколишньою дійсністю. Основними методичними принципами, які забезпечують інтеграцію, є взаємозв'язок теоретичних знань та їх застосування; мовні знання в системі опанування мови як важли-

вий засіб формування, вираження й удосконалення думок. Для інтегрованих занять доцільно використовувати спарені уроки.

Пунктуація займає вагомe місце серед інших мовознавчих розділів, це пояснюється насамперед тим, що вона є основою для текстотворення, слугує засобом вираження думок, почуттів та емоцій. Технологізація вимагає сучасного підходу до вивчення мови з використанням новітніх технологій, методів, прийомів для пошуку нових ідей в освітньому просторі. Такими засобами є технологія проектування, інтерактивного, інтегрованого навчання, мультимедійні презентації, метод «кейс», які підвищують ефективність засвоєння пунктуаційних правил та формування пунктуаційних умінь і навичок на уроках української мови. Перспективою подальших досліджень є розробка моделі застосування кожної з окреслених технологій на уроках з пунктуації в основній та старшій школі.

N. BORODINA, K. KURIICHUK

Mykolaiv

USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES DURING THE STUDY OF PUNCTUATION IN BASIC SCHOOL

The authors investigate the potential of innovation technologies in teaching punctuation to middle secondary school pupils. The punctuation skills is significant part of this process that requires the special school training and careful selection of pedagogical methods and techniques, tasks and assignments considering. So the specific of teaching punctuation lies in transformation of theoretical knowledge into practical skills. The application of information technologies is aimed at formations of creative, competent personality. Among the technologies analyzed are the technologies of pedagogical projecting, module language teaching interactive teaching, integrated teaching. All technologies mentioned were designed to help teachers with delivering curriculum material and developing pupils' language capacities and skills. Teaching punctuation important not only with arranging punctuation marks but also with development of writing language skills and the ability of speaker to transform communication into written text. Thus, the significance of innovative interactive technologies is so important.

Key words: punctuation, interactive technology, project learning, interactive learning, integrated learning, method of "case", educational game.

Н. С. БОРОДИНА, Е. И. КУРИЙЧУК

г. Николаев

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ВО ВРЕМЯ ИЗУЧЕНИЯ ПУНКТУАЦИИ В ОСНОВНОЙ ШКОЛЕ

Пунктуация является основой для создания текста, служит средством выражения мыслей, чувств и эмоций. Поэтому знание ее основ – необходимый компонент школьного речевого образования. Статья посвящена особенностям использования инновационных технологий на уроках пунктуации украинского языка в основной школе. Обосновав роль инновационного обучения в формировании и развитии языковой личности учащихся, авторы утверждают, что процесс формирования пунктуационных умений и навыков будет более эффективным, если активно внедряют в учебный процесс проектную технологию, проблемные задания, мультимедийные презентации, элементы интегрированной технологии, интерактивные методы и приемы обучения, в частности разные виды учебных игр и метод «кейс».

Ключевые слова: пунктуация, интерактивные технологии, проектное изучение, интерактивное обучение, интегрированное обучение, метод «кейс», обучающая игра.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. Інтегрування завдань з рідної мови / М. Вашуленко // Початкова школа. – 1994. – № 6. – С. 13–17.
2. Грибан Г. Пунктуаційна грамотність як одна із складових формування мовної особистості / Г. Грибан // Науково-дослідна робота майбутніх педагогів з проблем культури української мови та методики її викладання в закладах освіти. Науково-методичний збірник. – Житомир, 2010. – С. 59–64.
3. Методика вивчення української мови в школі / О. Біляєв, В. Мельничайко, М. Пентиліук та ін. – К. : Радянська школа, 1987. – 246 с.
4. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за редакцією М. І. Пентиліук. – К. : Ленвіт, 2004. – 400 с.
5. Остапенко Н. Технологія сучасного уроку рідної мови / Н. М. Остапенко, Т. В. Симоненко, В. М. Руденко. – К. : Академія, 2011. – 248 с.
6. Попович І. До проблеми підвищення орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів / І. Попович // Українська мова і література в школі. – 2010. – № 3. – С. 13–18.
7. Чепіль М. Педагогічні технології: навч. посіб. / М. Чепіль, Н. Дудник ; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Дрогобич, 2009. – 242 с.

Стаття надійшла до редколегії 29.10.2015